

episcopus dispensare in matrimonii impedimentis dirimentibus. Benedictus XIV, de Synodo diocesana, lib. 9, cap. 2, questionem hanc expendit, ostenditque nullâ ratione episcopo competere facultatem relaxandi hæc impedimenta, quæ saltem publica sint, et cum patet accessus ad S. Sedem. Nam cum ejusmodi impedimenta ortum habeant aut à concilio generali, aut à summis pontificibus, nequit episcopus utpote inferior, auctoritate propria, eorum decreta infringere, iisque ullâ ratione contraire. Sic etiam negativè resolvit eandem questionem Pius VI, in litteris datis ad archiepiscopum electorem Trevirensis, die 2 febr. 1782 (1). Quare episcopi nequeunt absque manifestâ usurpatione sibi hanc arrogare facultatem, cum hæc solis summis pontificibus competat. Ex his patet à vero abudere nonnullos neotericos, qui ad episcopos remittunt pro impedimenti publici dispensatione eos qui aliquo irretiti impedimento contrahere conjugium contendunt (2).

262. Quæ de Ecclesiæ potestate in matrimonii impedimentis et causis hætenus attingi, si in vulgus minus præbentur, nil moror. Eâ siquidem cogitatione detector, quod traditionis vestigiis ingressus non ab hæreticis modò, sed à theologis aulæ magis quam veritati faventibus causam Christi vindicaverim. Semen erroris jecere novatores, aulæ theologi evoluerunt. Nostrâ autem ætate consiliis in melius revocatis, scriptores cunctis suffragiis, si nomen unius alteriusve expungas, hanc à principibus potestatem ablegare coperunt.

CAPUT IV.

DE MATRIMONIIS MIXTIS.

263. Conjugia mixta ea dicuntur quæ inter Catholicum et acatholicum aut è converso inter Catholicam et acatholicam celebrantur. Acatholicorum autem nomine hic significantur aut hæretici, aut schismatici, omnes scilicet qui extra unicam veram Ecclesiam inveniuntur, et ad aliquam sectam aut schisma spectant; qui tamen communi Baptismi ratione Christianorum nomine censentur.

(1) Apud Moser, op. cit. de Impedimentis, etc., p. 167, n. 10, ubi cum Pontifex pluribus rationibus fusè quod sibi proposuerat ostendisset, concludit: *Omniò igitur sustineri neutrum potest, vel Ecclesiam jure proprio non habere potestatem constituendi impedimenta dirimentia, vel episcopum quemlibet posse impositum à catholicâ Ecclesiâ legis vinculum dissolvere, etc.*

(2) Inter cæteros Georg. Rechberger, op. cit. *Manuale del jus. eccles. Austriaco*, tomo 2, § 160, ubi scribit: *Per tal motivo è decretato, che mai non si possa negare, e gratuitamente si debba concedere la dispensa che alcuni di DELICATA COSCIENZA domandano al vescovo nel grado di cognazione non proibito dalla legge civile. Merito ideò hoc opus à S. Sede in indicem librorum prohibitorum relatum est decreto 17 jan. 1820. Deinde verò imperator Franciscus I. decreto 30 aprilis 1835, eliminavit idem opus à scholis omnibus seminariorum regni Lombardo-Veneti, et decreto 31 januar. 1834, extendit hanc suam determinationem ad omnes universitates provinciarum Germanicarum, et cum Jure canonico Rechberger eliminavit pariter à cursu theologicis Historiam ecclesiasticam Dannenmayer. Hæc ratione factum est ut illi auctores qui veriti non sunt, ut hominibus assentirentur, prodere veritatem, nec Deo placuerint nec hominibus, ut passim fit.*

264. Ratum jam penes omnès est ejusmodi conjugia valida esse (1); sic etiam, ea per se esse illicita, adeò ut sine Romani Pontificis dispensatione iniri legitime nequeant, pariter nunc inter omnes convenit, et nos paulò post ostendemus.

265. Cum verò Romani pontifices nonnisi ob graves causas, et tantum sub appositis conditionibus, ejusmodi dispensationem concedant quibus conjugum prolisque æternæ saluti prospiciatur, hinc factum est ut iis servatis, non modò nullum caperet detrimentum catholica Ecclesia ab iis conjugiiis, sed non modicum inde emolumentum derivaret. Sanè experientia id patefecit tum alibi, tum præsertim in provinciis fœderatis Americae septentrionalis et in Angliâ, ubi horum connubiorum celebratione factum est, ut fides catholica magnum incrementum cœperit, ac novos in dies progressus faciat.

266. Si verò mixta hæc connubia sine illis conditionibus et cautionibus celebrantur, extremam afferunt perniciem catholicæ religioni, uti pariter experientia ostendit in illis regionibus penes quas, sive ex præsulum negligentia, sive ex illatâ vi illæ servatæ non sunt. Hoc probè perspexerunt nonnulla acatholica gubernia quæ, posthabitis solemnibus et publicis promissis et pactis de servandâ religione catholicâ novorum subditorum quos acquisierunt, conspirarunt ad eandem penitus abolendam. Ut finem hunc obtinerent inter tot media quæ invenerunt, et hoc de promovendis quotquot potuissent connubiis mixtis maxime idoneum repererunt (2). Ab initio cautè et clanculum, prout rerum adjuncta poscebant, res deducta est; malis artibus præterea, fallaciis, quandoque etiam apertis mendaciis pastorum catholicorum zelum et vigilantiam eludere horum guberniorum ministri nisi sunt (3). Cum verò hæc detecta fuerunt, tunc demum,

(1) Irrita esse conjugia inita inter Catholicos et acatholicos nonnisi pauci jurisperiti docuerunt, quos recenset Basilius Pontius, in Appendice de Matrimonio Catholici cum hæretico, cap. 1, num. 2. Contraria verò sententia recepta est unanimi consensu à theologis et canonistis, qui omnes adhæserunt doctrinæ S. Thomæ, qui in 4 Sent., dist. 39, q. 1, art. 1, ad 5: *Si aliquis fidelis, inquit, cum hæreticâ baptizatâ matrimonium contrahit, verum est matrimonium, quamvis peccet contrahendo, si sciat eam hæreticam; sicut peccaret, si cum excommunicatâ contraheret; non tamen, propter hoc, matrimonium dirimeretur.*

(2) Cf. Tract. de verâ Religione, p. 2, n. 250, n. (a), ubi inter tredecim præcipua media quibus utuntur acatholici ad promovendum proselytismum, et ad religionis catholicæ extinctionem, recensimus undecimo loco matrimonia mixta in regionibus seu provinciis catholicis. Incredibile dictu est, quanto studio postremis his annis schismatici et hæretici hæc mixta connubia promoverint, tanquam medium omnium aptissimum ad finem quem illi intendunt assequendum.

(3) Cf. *Exposizione di fatto documentata su quanto ha preceduto e seguito la deportazione di monsignor Droste, arcivescovo di Colonia*. Hæc porrò expositione sæpè utar, cum et authentica sit atque à S. Sede promanaverit; moneo tamen eam mihi præsto esse, quæ denudè recusa est in-8°. Cf. etiam in opus. cui tit.: *Lettres écrites de Rome à M. Le comte de Montalembert, pair de France, sur la conduite du gouvernement prussien envers l'archevêque de Cologne, par l'abbé P. P.*; Paris, 1838, pag. 21. Ex præfat. ad justificationes

deposita persona, exiliis, deportationibus, aliisque sævitiis sacerdotes catholicos cogere ad ejusmodi nuptias jungendas seu benedicendas sategerunt, omissis duabus præcipuis conditionibus à Romanis pontificibus iterum iterumque inculcatis. Harum prior est ut conjux catholicus promitteret se effecturum quod ex se erit, ut respectivè futurus maritus aut uxor ad religionem catholicam convertatur; altera verò, eaque potior, ut universa proles in religione catholicâ instituat (1).

267. Has condiciones utpote contrarias fini quem unice intuebantur, gubernia illa acatholica omninò respuerunt, jusseruntque episcopos parochis sibi subjectis demandare, ut nuptiis mixtis benedicerent, omni admonitione prætermisâ, omnique conditione sepositâ, quin etiam ne auderent denegare sacramentalem absolutionem parti catholicæ, quæ detrectaret se subijcere conditionibus præscriptis à Rom. pontificibus, ac novissimè à Pio VIII, tum in brevi, tum in instructione quam eidem adjecerat. Ejusmodi condiciones adversari legibus gubernii declararunt, nec proinde servari posse, reumque fieri qui civiles leges circa hos articulos prævaricaretur (2). Nonnulli præsules in regno Borussia ab initio partim animo fracti, partim decepti ad tempus jussionibus illis cesserunt (3),

diplomaticam factam à gubernio Borussia circa deportationem archiepiscopi Coloniensis patet crimen et quidem unicum, cujus causâ in exilium actus est archiepiscopus, situm in eo fuisse quod citò nimis vulgaverit secreta gubernii mandata. En præfationis verba in sermone Gallico conversa: *Car à peine lui eut-on transmis la volonté du roi son maître, qu'il provoqua les esprits à la révolte par la publicité précoce qu'il donna vis-à-vis du peuple, aux ordres du gouvernement; alluditur autem ad conventionem de qua paulò post disseremus.*

(1) Cf. breve Pii VIII, dat. die 25 mart. 1830, in cit. exposit. Docum., n. 5, pag. 5.

(2) Cf. cit. Exposit., pag. 22, seq.

(3) Archiepiscopus com. de Spiegel fuit instrumentum quo usus est Borussia regi negotiorum gestor Bunsen, ad articulos conficiendos in conventionem habitâ Berolini die 19 junii 1834, quibus eludebantur quæcumque in cit. brevi Pii VIII constituta erant circa celebrationem conjugiorum mixtorum. Hujus conventionis existentiam constanter negavit Bunsen quoties à S. Sede de eâ interpellatus est, ut constat ex cit. Expositione et ex annexis documentis. Attamen eidem jam subscriperant episc. Trevirensis, Monasteriensis et Paderbornensis. Cf. præterea Epist. cit., p. 50.

Jam verò ex seductione et infirmitate his gubernii jussionibus cecidisse tam ipsum archiepisc. com. de Spiegel, quam episcopos reliquos dubitari nequit. Quod atinet ad tres memoratos episcopos, constat ex solemnibus eorum retractatione, præsertim verò episcopi Trevirensis cum animam ageret, de qua postea dicemus; quod verò spectat ad arch. com. de Spiegel, planum fit ex epistola quam ad unum ex collegis suis scripsit die 25 jan. 1832. Quoniam verò hæc epistola nondum vulgata est, quod sciam, placet hic eam integre subjicere, quæ sic mihi lingua Gall. communicata est: « J'exprime à votre grandeur la reconnaissance profonde que je lui dois pour la lettre riche en contenu dont elle a daigné m'honorer sous la date du 14 de ce mois. Cette lettre a été, sous beaucoup de rapports, très-instructive pour moi. J'y ai trouvé, en outre, confirmée ma conviction que notre carrière,

donec archiepiscopi Coloniensis et Posnaniensis pastoralis fortitudine præditi, mala catholice fidei impen-

à nous évêques catholiques, est semée partout d'épines dans nos états de la confédération germanique. Nous avons peine à nous maintenir debout, et à remplir, comme il convient, et d'une manière réelle et fructueuse (*in realitate et efficacitate*) les obligations qui nous sont imposées à l'égard des ouailles confiées à nos soins. Votre grandeur désire connaître ma manière de voir relativement à la marche à suivre dans le cas des mariages mixtes. Je m'empresse d'obtempérer à votre demande, quoique ma manière de voir ne concorde pas avec le contenu de la pièce que votre grandeur m'a communiquée confidentiellement. Vu l'ordre du cabinet royal, en date du 17 août 1825, relatif aux cas de mariage mixte; vu, dis-je, cet ordre qui est un empiètement profond sur la constitution de l'Eglise, et une violation, j'ai cru devoir enlever aux curés et attirer à moi la connaissance de tous les mariages mixtes, afin de garantir la cause sainte du Sacrement du Mariage, et de prévenir toute occasion prochaine de danger. Un curé n'est autorisé à demander la permission d'assister au mariage (*licentiam assistendi*), qu'autant que les futurs époux ont donné une déclaration volontaire que tous les enfants seront élevés dans la religion catholique. Par contre, je permets la publication des bans, quand on la demande, sans aucun égard à cette promesse; s'il ne se découvre aucun empêchement, le curé délivre aux futurs époux une déclaration par laquelle il constate que les proclamations ont été faites, et qu'il n'a été découvert aucun empêchement dirimant. Si la cérémonie nuptiale est faite par le curé protestant, le mariage est valide, même *in foro ecclesiastico*, et indissoluble pour l'époux catholique; mais il demeure illicite; c'est pourquoi l'époux catholique se trouve sous le poids des censures ecclésiastiques, et il ne peut lui être porté secours qu'au tribunal de la confession, et par le Sacrement de la Pénitence, *præstitis præstandis*. Tout ce qui s'éloigne de cette pratique, qui est pour moi pénible et pleine d'embarras, je le regarde comme canoniquement illégal. Ma manière d'agir a trouvé, il est vrai, de l'opposition chez les autorités supérieures de l'Etat; les discussions en sont arrivées jusqu'au chef suprême visible de notre sainte Eglise, et une décision du Pape sera toujours pour moi, comme cela convient, règle de conduite, comme au surplus les canons des conciles et autres décrets rendus par le Pape, ou par la sacrée Congrégation à Rome sur les mariages mixtes détestés par l'Eglise, servent de point d'appui à ma manière d'agir. La bonne intelligence qui règne entre votre grandeur et les professeurs de théologie catholique admis à l'université protestante, me fait beaucoup de plaisir; par là, il sera possible d'exercer une influence salutaire sur l'instruction et l'éducation des élèves en théologie. Mais quant à ce qui concerne l'examen *pro admissione ad seminarium episcopale*, cet examen me paraît être fait par l'Etat, et M. l'évêque n'y est admis que comme assistant. Cet état de choses est, à mes yeux, insultant pour l'évêque, et empiétant sur les droits de l'Eglise, dont l'exercice et le maintien sont affaire de l'évêque. L'approche du carême m'a imposé le devoir d'adresser à mes diocésains une lettre pastorale sur la conduite qu'ils ont à tenir dans les temps présents toujours encore pleins d'oppressions. Je prends la liberté d'en joindre ici un exemplaire pour votre grandeur, et de lui réitérer l'assurance de ma considération illimitée.

Cologne, 25 janvier 1832.

De votre grandeur épiscopale

Le très-obéissant serviteur,
Ferdinand SPIEGEL,
comte de Deseberg,
archevêque de Cologne.

Ex hæc epistola intelligimus quid quædam fuerit verus

dentia animadvertentes, virili planè animo se murum opposuerunt pro domo Israel. Ast horum alter ab archidicæsi suâ avulsus est, alter verò omni ratione vexatus in mœrore et lacrymis vitam ducere cogitur. Parochi illi qui Deo magis quam hominibus obedire decreverunt eandem sortem experti sunt, et experiuntur.

268. Ex hæc rerum gestarum compendiosa expositione patet eò demùm, relictis ambagibus, controversiam deduci, 1° utrùm conjugia inter Catholicum et acatholicam et è converso inter acatholicum et Catholicam legitime, saltem absque summi Pontificis dispensatione, iniri possint; 2° utrùm, sartis tectisque conscientiarum iuribus, possint sacerdotes catholici ejusmodi nuptiis benedicere, omissis conditionibus à S. Sede præscriptis; 3° utrùm possint principes acatholicos cogere sacerdotes catholicos ad eas nuptias jungendas appositis illis conditionibus non servatis. Quas quidem quæstiones expendere aggredimur, præmissâ fundamentali doctrinâ de his conjugiiis, ex quâ cæterarum quæstionum solutio tanquàm ex suo principio pendet.

PROPOSITIO PRIMA. — *Conjugia inter Catholicos et acatholicos regulariter illicita sunt utpote graviter improbatâ jure naturali et divino, atque à jure ecclesiastico penitus interdicta.*

269. Propositio est certa et omnium doctorum calculo probata. Diximus porro illicita esse hæc mixta conjugia regulariter, ut singularem atque obsoletam illorum excluderemus sententiam qui ea conjugia aut invalida prorsus aut ita illicita naturâ suâ traduxerunt, ut nunquàm validè aut licitè iniri possint, auctoritate etiam summi Pontificis interveniente. Diximus præterea conjugia mixta esse illicita utpote improbatâ ab utroque jure naturali et positivo divino, minime verò, quòd fisdem penitus adversentur ita ut, justâ causâ interveniente, exceptionem legitimam admittere non possint.

270. Jam verò hoc sensu positæ propositionis veritatem ita per partes evincimus. Ac primò quidem improbari hæc mixta conjugia jure naturali constat ex eo quòd quilibet vitare debeat grave perversionis periculum ac proinde propriæ animæ jacturam. Porro exploratum est ejusmodi periculum multiplici ex capite inesse istis conjunctionibus. Cum enim hæreticæ sectæ commodiorem vitæ rationem profiteantur, jejunia, abstinentiam, exomologesim, aliaque non pauca quæ arctiorem vivendi rationem efficiunt, prorsus abiciant; cum præterea odio persequantur veritatem; cum ferre nequeant, aut vix ægrè patiantur professionem illorum actuum religiosorum quos catholica re-

rerum status, adhuc etiam in vivis agente arch. Spiegel, quidquid falsò effutierit auctor *Justificationis* quam paulò ante commemoravimus; 2° nondum Spiegel post biennium, ex quo datum fuerat, innotuisse breve Pii VIII; 3° quinam fuerint veri animi sensus hujus archiepiscopi antequàm illum ab arrepto proposito gubernium Borussiae dimoveret. Atque utinam in illis persistisset, nunc certam à Deo mercedem suæ fidelitatis consecutus esset!

ligio jubet, difficile admodum est ut quis forti animo tum continuis blanditiis aut minis, interdum etiam, imò sæpè, apertis vexationibus resistat (1).

271. Huc referuntur quæ Patres prosequuntur pericula, quibus deterrere nitebantur Christianos ab infidelibus viris aut mulieribus in matrimonium ducendis, cum eadem sit ratio infidelium et hæreticorum, seu acatholicorum. Dogma siquidem seu articulus fidei est *extra Ecclesiam catholicam nullam dari salutem*, sive ethnicus, sive hæreticus, sive schismaticus ille sit qui sciens et volens extra Ecclesiam reperitur. Porro cæteris omissis, sic Tertullianus scribebat: *Domino certè non potest pro disciplinâ satisfacere, habens in latere diaboli servum, procuratorem domini sui ad impediendâ fidelium studia et officia. Ut si statio faciendâ est, maritus de die condicat ad balneas; si jejunia observanda sunt, maritus eadè die convivium exerceat; si procedendum erit, nunquàm magis familiæ occupatio obveniat* (2). S. verò Ambrosius: *Cum sancto, inquit, sanctus eris, et cum perverso perverteris. Si hoc in aliis, quantò magis in conjugio, ubi una caro et unus spiritus est! Quomodo autem potest congruere charitas, si discrepet fides?.... Non possunt hoc dispare fide credere, ut ab eo quem non colunt, putent sibi, connubii impertitam gratiam. Ratio docet, sed amplius exempla commoment. Sæpè illecebra muliebris decepit etiam fortiores maritos, et à religione fecit discedere. Et idè tu vel amori consule, vel errorem cave. Primum ergo in conjugio religio quaeritur* (3). Sic Patres reliqui passim loquuntur (4). Si hæresis præterea, juxta dicta, legitima causa esse potest dissolvendi conjugii, saltem quoad victum thorumque, imò interdum et necessaria dissolutio est, si instet nempe periculum perversionis, quantò magis naturali lege, seu conscientia dictante quisquam astringitur ad ejusmodi conjugia cum hæreticis vitanda? Accedit periculum quòd instat futuræ proli ne à conjugio hæretico pervertatur. Quid enim in tenerâ liberorum mente valeant prava exempla, malæ insinuationes, blanda verba, in Ecclesiam catholicam contemptus, aliaque id genus propè innumera, quæ in domesticis familiis ex tali conjunctione vitari non possunt, nemo est qui ignoret (5). Ut præteream profanationem Sacramenti, jurgia, periculum divortii quòd semper instare potest ex parte eorum qui profitentur conjugiorum dissolubilitatem (6); quæ qui-

(1) Cf. Nicol. Serarium, de Catholicorum cum hæreticis matrimonio Questiones, cap. 2, § 7, seqq., ejusdem Opusculorum theologicorum, Moguntiae 1611, t. 2.

(2) Lib. 2, ad Uxorem, cap. 4, edit. Rigalt., p. 168.

(3) Lib. 1, de Abraham, cap. 9, n. 84, ed. Maur.

(4) Cf. apud Serarium, loco cit.

(5) Hæc omnia fusè et eleganter persequitur Serarius, l. c., § 12.

(6) Protestantès, ut suo loco ostendimus, conjugii dissolubilitatem ob leves causas passim admittunt, hinc tria fere millia unius anni spatium in solo regno Borussiae vidimus fuisse à tribunalibus decreta divortia. Præterea, Luthero auctore, vir uxores plures simul ducere poterit, ut paulò ante pariter vidimus; is verò præterea poterit, eodem docente (lib. de Vitâ conjug.,

dem omnia evidenter ostendunt mixta connubia graviter lege naturali, seu conscientia improbari, prout vel naturæ lumine Islamitæ atque ethnici ipsi (1) cognoverunt.

272. Verùm non minùs solidè altera propositionis pars evincitur, talia scilicet conjugia improbari jure divino. Deus enim Hebræis prohibuit ne conjugia miscerent cum infidelibus (2); eadem porro ratio militat circa conjugia fidelium catholicorum cum acatholicis, ut constat ex Deut. 7, 3: *Neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum ne sequatur me; sed clarissè adhuc id constat ex Apostolo, qui ad Titum scribit: Hæreticum hominem... devita* (3). Si verò ex Apostolo hæretici vitandi sunt, quomodo poterunt cum ipsis iniri connubia? Rursùm idem Apostolus regulam ineundorum conjugiorum Christianis præbens: *Cui vult, scribit, nubat in Domino* (4). Jam verò ille tantum in Domino nubere censetur, qui in verâ Christi Ecclesiâ, ac Domino probante et auspicante nuptiali fœdere jungitur. Hæc verba propterea enarrans Tertullianus scribit: *Cum dicit Apostolus, tantum in Domino, jam non suadet, sed exerte jubet. Igitur in istâ maxime specie, nisi obsequimur periclitamur* (5).

273. Atque hinc factum est ut Ecclesia ejusmodi conjugia Catholicorum cum hæreticis semper non solita exhorruerit, uti Patres omnes Græci et Latini testes sunt locupletissimi (6), sed insuper pluribus tom. 6 ed. Wittebm., fol. 77), si acquiescere nolit uxor, ancillam invitare; uxor autem poterit ab illo qui impotens sit, flagitare, ut ex leviro, seu mariti illius fratre, vel propinquo alios liberos pariat (lib. de Capt. Babyl., ed. cit., fol. 54, apud Serarium, l. c., § 8.

(1) Cf. Serarium, l. c., § 10, qui plura profert hujus rei documenta. Verùm quòd magis mireris illud sanè est, quòd vel ipsi hæretici ab initio abhorruerint à conjugiiis mixtis, in eundis scilicet cum Catholicis. Sic inter cæteros scribit Albertus Gentilis Calvinianus in Angliâ jurisconsultus, lib. 2 de Nuptiis, c. 19, p. 228: *Matrimonium est divini juris communicatio; quoniam communicare debent conjuges in verbo eodem, et eisdem Sacramentis. Est societas divinæ domus. Nam eadem utriusque esse debet ecclesia; et privata ecclesiæ domestica, et privatarum precum communicatio, etiam et sepulcri, quòd religiosi juris est communicatio... Dicant palam: Non licet nobis commiscere conjugia cum Papistis, qui nobis sunt antichristiani. Cf. etiam Gerhardum, Loc. theol., tit. de Matrimo. Carpovium, Jurisprudentia consistorialis, tit. 1, de Ref. 6, n. 56, ubi conjugia inter Lutheranos et Catholicos tum solum licita perhibentur, cum spes affulgeat quòd catholicus induci possit ad profitendam doctrinam Lutheranam, ac filii institui debeant in hæc doctrinâ. Ita quidem Calvinistæ ac Lutheranis olim sentiebant, nunc Evangelicis, id est Calvinisto-Lutheranis torquent catholicos eò quòd nolint benedicere has nuptias! *Quantum mutati ab illis!**

(2) Exodi 23, 32; 34, 16. Deut. 7, 3. Patres hæc Scripturæ testimonia ad hæreticos etiam passim extendunt. Inter cæteros S. Ambrosius, lib. cit. de Abraham, c. 9, n. 84, ita loquitur: *Cave gentilem aut Judæam atque alienigenam, hoc est, hæreticam et omnem alienam à fide tuâ uxorem accersias tibi.*

(3) Cap. 3, 10.

(4) 1 Cor. 7, 39.

(5) Lib. 2, ad Uxor., cap. 1.

(6) Patrum testimonia quibus improbantur mixta

sanctionibus conciliorum tum œcumenicorum tum particularium severissimè ea celebrare vetuerit. Ne præstitutos nobis fines prætergrediamur, unum aut alterum canonem afferemus. Concilium Chalcedonense, actio. 15, can. 14, statuit: *Neque copulari debet nuptura hæretico, aut Judæo, vel pagano; nisi fortè promittat se ad orthodoxam fidem persona orthodoxæ copulanda transferre* (1); Laodicenum pariter, can. 51, sanxit quòd non oporteat cum hæreticis universis nuptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare vel filias, sed magis accipere, si tamen christianos se fieri promittant (2). Sic alia plura id ipsum sanxerunt sæpius ac inculcaverunt (3). Has porro canonicas sanctiones Romani pontifices ratas habuerunt, ac veluti pro universâ Ecclesiâ vim legis habentes agnoverunt, uti S. Leo M. (4), Bonifacius V (5), Stephanus IV (6), Nicolaus I (7),

connubia adducit ac summâ diligentia evolvit J. B. Kutschken Dr. theologiæ et imp. reg. professor theol. moralis in univers. Olmuciensi, in op. *Die gemischten Ehen von dem katholisch-kirchlichen Standpunkte aus betrachtet*, seu: *Matrimonia mixta sub respectu catholico-ecclesiastico considerata*, edit. 2., Vienn., 1838, p. 45, seqq., ubi Tertulliani, S. Cypriani, S. Zenonis, S. Ambrosii, S. Hieronymi, S. Augustini sententias singillatim profert, quibus nituntur avertere fideles omni argumentorum genere à mixtis conjugiiis. Quibus plures alios Patres id ipsum inculcant adjectis Binterim in peculiari tract. de Matrimoniis mixtis, Opp. tom. 7, p. 2, c. 5, § 2, inter quos S. Ignatium, S. Irenæum, auctorem Oper. imperfecti in Math. inter Opera S. Joan. Chrysostomi.

(1) Ex vers. Dionysii Exigui apud Harduin., Acta Conc., tom. 2, col. 607.

(2) Ibid., tom. 1, col. 788.

(3) Talia sunt Eliberitanum cano. 15, 16, 17, ubi cf. notam Ferdin. de Mendoza in ed. P. Mansi; Arelatense, can. 11; Canones Nicæno-Arabici., can. juxta versionem P. Torriani S. J., 55, 67, juxta P. Alphons. Pisanum in lib. 3 de Actis conc. Nicæn., can. 57 et 63; juxta Abrahamum Echellensem, can. 75; Carthaginiense III, can. 12; Agathense, can. 67. Cf. Gratian., causâ 28, q. 1, c. 16; Tolosanum (an. 694), cap. 20; Trullanum, can. 62. Cf. in hunc lib. Balsamon. et Zonaram. Poseniensis, an. 1509, cap. 8, quòd prohibet expressis verbis matrimonium cum hæreticis et schismaticis. Quoniam verò hujus concilii verba ad rem nostram maxime faciunt, lubet ea hic describere: *titulus hujus capituli est: Ne aliqua fidelis alicui infideli matrimonialiter jungatur. Sic porro se habet caput ipsum: Ut fides catholica, quæ scissuram erroris cujuslibet aspernatur, nullius schismatis, vel fermenti pravitate hæreticæ maculetur; de consilio et assensu præsentis concilii, perpetuo prohibemus edicto, ut nullus nostræ legationi subjectus, qui vult repertari et haberi catholicus, præsumat de cætero, hæretico, Patreno, Gazano, schismatico, vel alteri fidei christianæ contrario, maxime Ruthenis, Bulgaris, Lithuanis, in errore manentibus... filiam, neptem, consanguineam suam connubio iradere vel eas eis modo aliquo copulare; cum hoc sit in prædictâ fidei christianæ detrimentum non modicum et jacturam. Nam sicut didicimus ab experto, viri ab unitate fidei catholicæ separati, uxores suas, quantumvis catholicas, instigantè diabolo, ad infidelitatis errorem trahunt potius quàm trahantur. Apud Harduin., tom. 7, col. 1300, seq. Cf. etiam Kutschken, loco cit., p. 111, seqq.*

(4) Serm. 82, item serm. 15, et alibi.

(5) Cf. Bedam, Hist. Gent. Anglor., l. 2, c. 9, 11.

(6) Cf. apud Baronium, ad an. 770, epist. ad Carolum et Carolomanum.

(7) Resp. ad consult. Bulg., n. 22.

Bonifacius VIII (4), Clemens VIII (2), Urbanus item VIII (3), Clemens XI (4), Benedictus XIV (5), Pius VI (6), Pius VII (7), Pius VIII (8), ac demum Gregorius XVI (9), qui earumdem præterea observantiam urgere nunquam destiterunt.

274. Constat igitur quod ostendere proposuimus, conjugia scilicet Catholicorum cum acatholicis illicita regulariter esse utpote juri naturali et divino improbata, atque ab ecclesiastico graviter interdicta, nec proinde absque gravi peccato iniuri posse.

Difficultates.

275. Obj. Quæ de jure naturali proferuntur justo amplius aucta sunt; quæ verò de jure divino ad rem presentem non pertinent; quæ demum ex jure ecclesiastico urgentur non amplius vigent. Sanè 1° nimis probarent si pressè acciperentur quæ ex jure naturali adducuntur argumenta, nempe absolutè et in omni casu ejusmodi connubia illicita esse, quod tamen neque Catholicis contendunt; 2° experientia rerum magistra satis ostendit non semper mala illa ex istis conjugii profluere, aut saltem facili ratione præcaveri posse; 3° eò vel magis quòd plerique acatholici indifferentes se præbeant in religionis negotio, nec eo laborent intolerantiæ furore quo Catholicis aguntur. 4° Multò minùs thesim evincunt quæ prædicantur de jure divino, siquidem eo jure solùm vetantur conjugia fidelium cum infidelibus, ethnicis nempe atque idololatris, nullatenus verò attingunt connubia quæ inter diversas Christianorum communionem, seu societates celebrari possunt; 5° nec id pleræque sanctiones ecclesiasticæ evincunt; 6° quarum præterea plurimæ non nisi à particularibus conciliis constitutæ sunt, nec proinde vim legis obtinent pro universâ Ecclesiâ; 7° si quæ tamen ab œcumenicis conciliis prodire leges, utpote disciplinares mutationi subjacent, imò contrariâ consuetudine etiam abrogatæ sunt; 8° hoc præsertim ex eo constat quòd, ipsis Romanis Ponti-

(1) In 6 Decr., l. 5, t. 2, c. 14.

(2) Cf. Spondanum, Annal., ad an. 1600, n. 5, ubi invenies conditiones easdem duci Barensi propositas, quas nunc Ecclesia exigit.

(3) Litter. Apostol. 22, 30 decembr. 1624.

(4) Cf. Clementis XI Epistolas et Brevia selectiora, Romæ, 1724, epist. dat. 25 febr. 1736, ad episcop. Agenensem; item epist. ad principem Bontinum, dat. 25 jul. 1707, et epistolam datam 22 sept. 1708, ad eundem. In utraq; porro epistolâ abnuat summus Pontifex illum à lege cognationis eximere, ut in matrimonium duceret principem acatholicam, nisi prius illa ejurasset suæ sectæ hæresim.

(5) Const. 51, ad primatem, archiepisc. et episc. Poloniae, quæ incipit: *Magnæ nobis*, dat. 29 jun. 1748, in ejusd. Bullarii tom. 2, pag. 413; item in const. ad eosdem datâ die 8 augusti ejusd. anni, quæ incipit: *Ad tuas manus*, ibid., p. 491. Cf. etiam in op. de Synodo, lib. 6, cap. 5, num. 5, seqq.

(6) In Rescripto ad card. de Franckenberg, arch. Mechlin., die 15 jul. 1782, apud Moser, op. cit. de Impedimentis Matrim., ed. cit., p. 179.

(7) In Rescripto ad episcopos et vicarios capitul. Galliarum die 17 febr. 1809. Ibid., p. 194.

(8) In Brevi de quo supra, dat. 25 mart. 1850.

(9) In Allocutione habita die 10 decem. 1857. Cf. *Esposizione di fatto*, etc., Docum., n. 16.

ficibus annuentibus, non amplius servantur conditiones ab iis præscriptæ, cujusmodi, ex. gr., est promissio acatholici profitendi fidem catholicam. Ergo.

276. R. N. A. ad 1 prob. N. Eadem etenim theoria hic viget, quæ locum habet in quavis re morali, cum agitur de eo quod naturâ suâ præ se fert imminens peccandi periculum, juxta illud Eccli.: *Qui amat periculum, in illo peribit*. In hoc proinde casu lex naturalis, seu ipsa conscientia præcipit illud vitare ne quis se objiciat evidenti æternæ salutis discrimini ac propterea æternum exitium incurrendi. Hæc porro non absolutè seu necessariò inducunt ad peccatum et ad interitum: sed si media adhibeantur opportuna, cavere absolutè possunt, quandoque etiam licitè, imò et felici exitu periculum vincitur, ut patet ex connubio Esther cum Assuero, atque ex non paucis exemplis quæ suppeditat historia ecclesiastica (1). Quapropter cum nos disseramus de iis quæ spectatâ rei naturâ contingere solent, patet tum vera esse quæ attulimus, tum gravi interveniente causâ et legitimâ auctoritate, ut paulò post ostendemus, posse licita fieri mixta connubia.

277. Ad 2. D. *Non semper*, C.; saltem *ut plurimum* recensita mala non profluunt, N. Porro prudentis hominis est expendere quid ex rei naturâ et communi rerum eventu evenire soleat. Si quæ dentur exceptiones, illæque rarissimæ, regulam generalem non infringunt, sed potius statuunt atque confirmant, ut notum est. Habenda præterea ratio est adjunctorum omnium, indolis præsertim eorum penes quos ejusmodi connubia celebrantur. Quo fit ut illud ipsum quod respectu nonnullorum innoxium est, perniciosum fiat respectu aliorum, qui in diversis rerum adjunctis reperiuntur. Quæ quidem uberius postea declarabimus.

278. Ad 3. D. Indifferentes se præbent plerique acatholici in negotio religionis, Tr., vel C.; in sectæ conservandæ aut propagandæ studio, N. Duo hæc permisceri inter se nequeunt, cum ingens inter utrumque discrimen interpositum sit. Utique non pauci acatholicorum morbo, ut ita dicam, indifferentiæ in religionis negotio correpti sunt, adeò ut parvi aut nihili faciant religionem quâ Deus verè honoratur et colitur. Adde plerumque, saltem nunc temporis, acatholicos se indifferentes exhibere sive quis profiteatur Islamismum, sive Judaismum, Socinianismum aut rationalismum, seu deismum, imò fovere passim ejusmodi professiones (2). Ast non ita se res habet

(1) Paulò post ejusmodi exempla subjiciemus. Interim cf. quæ scribit Serarius opusc. cit., § 18, tum quæ post eum copiosè disputat de hoc ipso argumento Basil. Pontius in Append. cit., cap. 4, n. 1, seqq.; necnon § 1 ejusd. capituli, n. 14, seqq.

(2) Notum est in Russicâ imperio Israelitas plenâ frui posse libertate, et propriis institutis in iis quæ ad religionem spectant legitime uti; non paucos idololatrias pacificè degere, quin unquam molestiam sustinere cogantur; posse aliam religionem profiteri, dummodò catholicam excipias; *Alcoranus* idiomate Arabico pro Islamitis ejusdem imperii subditis gubernii sumptibus ad eorum commodum recusatus est in

cum agitur de propriâ sectâ, quatenus opponitur religioni seu Ecclesiæ catholicæ, et conservandâ et promovendâ. Tunc collatis omnium studiis omni quæcumque possunt ope corrumpere Catholicos nituntur atque pervertere, ad se eos trahere quavis ratione satagunt, et impedire suorum reditum ad catholicam fidem, *proselytismum* quem Catholicis exprobrant, mediis etiam iniquis promovere non erubescunt (1). Hinc intelligitur quo sensu se tolerantes, Catholicos verò intolerantes prædicent. Nempe ex eorum mente Catholicis intolerantes sunt eo quòd, licet homines diligant, odio habent eorum errores: contra verò se tolerantes profitentur eo quòd, demptâ veritate ejusque sinceris cultoribus, quos ut plurimum odio habent et persequuntur, tolerent errores omnes (2).

folio, cum præcipuis commentariis, Petropoli, 1820, quem quidem præ oculis habeo. Quot verò Catholicis, Græci præsertim uniti, seu Rutheni, vexationes ac persecutiones patiantur, quibus artibus decipiantur ut ad schisma se conferant, paulò post dicemus. Id ipsum penè contingit in regno Borussico. Nonnulli in Galliis conquesti sunt, quòd novus episcopatus erectus fuerit Juliae Casaræ, vulgò *Algeri*, ut hæc ratione via sterneretur Islamitis ad amplectendam religionem christianam, id est, fidem catholicam. Idem in Helvetiæ provinciis acatholicis evenire solet, et alibi passim.

(1) Hinc referuntur calumniæ, mendaciæ, fraudes omnigenæ quibus solent Protestantæ in Galliis, in Angliâ, in Provinciis Fœderatis Americæ, etc., catholicam religionem, Romanam Sedem et urbem, clerum universum, ritus, etc., apud suos et apud Catholicos impetere ac dehonoreare. Quamvis sexcenties illa disjecta fuerint, à diabolariis tamen scriptoribus ac disputatoribus quotidie renovantur, perinde ac si primâ vice proferrentur. Excipiendi tamen ex hoc numero sunt graves nonnulli scriptores, qui hanc agendi rationem dedignati sunt.

(2) Si quis conferat libertatem quâ fruuntur Protestantæ in Galliis et in imperio Austriaco, cum vexationibus quibus undique premuntur Catholicis in ditione Russicâ et Borussicâ, impossibile est ut admiratione non percellatur. Protestantæ enim, in Galliis præsertim, liberè suos conventus celebrant, templa ædificant, insuper gubernium passim particeps fit sumptuum. Contra verò Catholicis in dietis regionibus, nec ipsâ conscientiæ libertate uti possunt; non solum templa fictis de causis erigi ipsis non permittuntur, sed ea quibus antea utebantur iisdem vi eripiuntur, ut schismaticis aut Protestantibus tradantur. In imperio Russico, an. 1835, executioni mandatum est edictum (ukase) datum à Catharinâ, an. 1775, quo jusserat solas illas villulas seu pagos, qui 400 individua numerarent, posse templum habere cum unico sacerdote; cum verò villulæ seu pagi in Russicâ et Polonicâ ditione, qui talem incolarum numerum recenseant rarissimi sint, factum est ut hoc prætextu jam à Catharinâ eriperentur Catholicis, an. 1775, templa 1200, an. verò 1835, supra 800, alia denuò Catholicis erepta sint. In Borussicâ, in solâ provinciâ Silesiâ, brevi spatio actualis episcopi, debuerunt Catholicis cedere Protestantibus 150 templa. Anno elapso Uratislaviæ Protestantibus debuit tradi magnificum templum à S. Cruce nuncupatum, erectum à S. Edwige ducissâ Silesiæ ac Poloniæ reginâ; in illâ porro civitatis parte, si excipias unicum Lutheranum, qui lanis est, soli Catholicis degunt. Varsavia adhuc luget magnificum templum S. Crucis, quod an. 1835 conversum est in ædem metropolitanam Russicam, ubi novus episcopatus schismaticus erectus est 22 april. 1837. Vilna pariter luget amissionem templi S. Casimiri, quæ urbs unita fuit alteri pariter epi-

Hæc porro agendi ratio magis elucet in illis guberniis juxta quorum *politice*n status et religio identificantur, seu ex politicis rationibus eò tenditur, ut unus idemque sit imperator et pontifex maximus.

279. Ad 4. D. Omnia N.; aliqua, subd. Quæ tamen ob motivi identitatem æquè pugnent contra connubia cum infidelibus et cum hæreticis sive acatholicis in-eunda, C.; secus, N. Ac in primis quæ attulimus ex Apostolo directè afficiunt hæreticos, ut patet; quæ verò ex V. T. allata sunt, licet expressè non loquantur nisi de solis infidelibus, cum tamen ratio perversionis quæ in iis assignatur, ut causa datæ sanctionis æquè valeat adversus conjugia Catholicorum cum acatholicis, jure ex iis inferimus ejusmodi conjunctiones lege divinâ improbari (1). Nunc verò adjicimus motivum illud validius adhuc esse ad deterrendos Catholicos à jungendis nuptiis cum acatholicis, quàm Christianos à conjugiiis ineundis cum infidelibus, 1° quia perversionis periculum eò gravius in illis est, quò hæreseos aut schismaticis venenum occultius est, et blandius ac sensim sine sensu incautis propinatur: 2° quia quod infidelis vi extorquere non potest, hæresis astuta sæpè extorquet simulatione; 3° quia infidelis ut Satanæ satelles apertè incedit, hæreticus seducit ut angelus lucis; 4° quia periculum perversionis eò majus est, quò liberius caput suum hæresis erigit, atque à potestate civili fovetur (2); 5° quia majori horrore afficitur Christianus ac percellitur infidelitate absolutâ, quam partiali, cujusmodi hæresis est.

280. Ad 5. D. Quia ex Ecclesiæ sensu, juxta Christi sententiam, qui Ecclesiam non audiunt tanquam ethnicis ei sunt et publicani, C.; quasi aliquando ut illicita non damnaverit mixta conjugia Catholicorum cum hæreticis, N. Sæpè Ecclesia tantum damnat in suis canonibus conjunctiones Christianorum cum infidelibus, ast sæpè etiam promiscuè damnat et eadem ratione connubia Catholicorum tam cum hæreticis

scopatu schismatico, qui creatus est Polocii 24 jun. 1853; attamen Varsaviæ ac Vilnæ, si copias militares excipias, nemo est qui schisma profiteatur. Verum dies me deficeret si omnia recensere vellem quæ contra religionem catholicam in imperio Russico et in regno Borussico communi conspiratione aguntur. Attamen si eos audias, acatholicos tolerantes sunt, intolerantes verò Catholicis! Cf. op. germanicè inscriptum: *Collectiones ad historiam ecclesiasticam seculi 19, in Germaniâ, sive de novissimo rerum ecclesiasticarum statu in eadem regione*, Augustæ Vindcl., 1855; attamen nondum eruperat apertum bellum adversus Catholicos. Haud ignoro nonnullas exceptiones adversus hoc opus factas fuisse, sed et illud scio non potuisse Protestantæ in plerisque quæ ibidem referuntur, falsitatis auctorem arguere.

(1) Vidimus Patres et concilia textus allatos ex V. T. urgere contra conjugia Catholicorum cum acatholicis. Cf. præterea Pontium, l. c.

(2) Cf. Binterim in diss. cit. de Matrimoniis mixtis, cap. 4, p. 6. Strenuus hic catholicæ Ecclesiæ propugnator, sive ob hanc dissertationem, sive præcipuè ob aliud ejus scriptum, de Fœdere catholico inter fratres et sorores, de non ineundis nuptiis nisi purè catholicis, in vincula conjectus est. Jam plures alii catholici sacerdotes qui strenuè Ecclesiæ catholicæ jura propugnârunt, eandem sortem experti sunt.